መጽሐፍ ቅዱስ

በዳዊት ፋሲል

□አል ፩

1. የስሙ ትርጉም

ቅዐስ □ሚለ□ ቃል ከግዕዙ "ቀ□ሰ" የሚል ግስ የወጣ ሲሆን ትርጉሙም "መረተ፣ ለ□" እንደማለት ነው:: ስለዚህ መጽሐፍ ቅዱስ ስንል "□ተመረተ"፣ "ል□"፣ መ□ሐአ ማለታችን ነው::

__ማስ□□ሻ፡-__ በግዕዝ ፊደል ውስጥ ሁለት ዓይነት ሠ እና ሰ አሉ:: በተለያየ አገባብ ሲቷቀሙባቸውም የትርጉም ልዩነት ያመጣሉ __ለምሳሌ__ ቀ□ሠ - አመሰገነ

ቀ□ሰ - ለ□

__ለምሳሌ፡-__ "ተቀ□ሱ" ሲል ከመካከላቸው ውጡና "__የተለያችሁ__" ሁኑ እንደማለት ነው:: 2ቆሮ 6:17

መጽሐፍ ቅዱስ ቅዱስ የተባለበት ምክንያቶችም

1. ሰቶ □ እግዚአብሔር ራሱ ቅዱስ በመሆኑ
2. ስፍር ቁጥር ከሌላቸው የዓለማችን ልዩ ልዩ መጽሐፍቶች □ፀዕ በ□ም □ተለ□ መጽሐፍ በመሆኑ ነው:: (□.□ተ.)

2. መጽሐፍ ቅዱስ ምንድነው?

1. መጽሐፍ ቅዱስ ራሱን የእግዚአብሔር ቃል በማለት ይጠራል:: ማር 7:13 ሮሜ 10:17 ይህም ማለት የእግዚአብሔር ቃል ከመሆኑ የተነሳ እግዚአብሔርም ፃድቅ □ጁም እውነተኛ እንደመሆኑ መጠን መጽሐፉም ምንም ዓይነት ግድፈት የሌለበት (Innerant) እና ፈጽሞ ስህተት አልባ (Infallible) ነው ማለት ነው:: (ምሳ 30:5፣ 2ጴጥ 1:21፣ ዮሐ 10:35 መዝ 19:7)

2. እጅግ በጣም ረዥም እድሜ ያለው መጽሐፍ ሲሆን በስርጭትም ረገድ የመጽሐፍ ቅዱስን ያህል ስርጭት ጸለ□ □ኃይማኖትም ይሁን ሌላ ዓይነት መጽሐፍ በዓለም ላጁ ከቶ የለም:: ያም ብቻ ሳይሆን በዓለማችን ቋንቋዎች ሁሉ የተተረጐመ መጽሐፍ መጽሐፍ ቅዱስ ብቻ በመሆኑ ልዩ ጸ□ርቶቫል::

__ማስ□□ሻ፡-__ መጽሐፍ ቅዱስ ከ2000 በላይ በሚሆኑ ቋንቋዎች የተተረጐመ ሲሆን በዓለም ሁሉ ያልደረሰበት አገር ፈጽሞ የለም::

3. ለዘለዓለም ሕይወት የሚሆነው የአምላክ የማዳን ኃይል (ወንጌል) የሚገለጥበት ብቸኛ□ መ□ሐአ መጽሐፍ ቅዱስ ነው:: ሮሜ 1:16 እንዲሁም በሥጋ ሕይወት ስንኖር በዚህ ምድር ለሥጋችን፣ ለነፍሳችን፣ ለመንፈሳችን የሚሆን በረከት የምናገኝበት መጽሐፍ ነው:: (ዮሐ 15:7) ለየትኛውም ዓይነት ሥጋዊና መንፈሳዊ ኑሮአችን መመሪያ እና መልስ አለው:: (2ጢሞ 3:16)

4. መ□ሐአ ቅዐስ ለሽማግሌዎች፣ ለሕፃናት፣ ለምሁራን፣ ለመሃይምናን፣ ለወንዶች፣ ለሴቶች ሁሉ የሚሆን ሁሉም ሊያነቡት የሚችሉት ብቸኛ መጽሐፍ ነው:: እንዲሁም በየትኛ□ም ባህል ውስጥ በየትኛ□ም ፅለሰብ □□ተ ሊነበብ የሚችልና ለውጥ ማምጣት የሚችል (Revolutionary) መጽሐፍ ነው::

5. በ□ስቷ ጸለ□ ታሪክ እውነተኛነት ደግሞ ይበልጥ ከየትኛ□ም □ኃይማኖት መጽሐፍ ልዩ አድርጕታል:: በውስጡ ያሉት ግለሰቦች፣ □እግዚአብሔር □ላላቅ ሥራዎች ወዘተ እውነተኛ ስለሆኑ ለማንኛ□ም ሰ□ እውነተኛና ተጨባጭ የሆነን የሕይወት መመሪያ ሊሰጥ ችሏል:: ከዚያም ባሻገር ስለሚመጣው ቀጣይ ሕይወትም በእርግጠኝነት ዋስትና መስጠት ችሏል:: (ዮሐ 3:16)

6. □እግዚአብሔርን ቀጥተኛ ሀሳብ ለሰዎች መግለጥ የቻለ ብቸኛ□ መ□ሐአም እርሱ ነው:: ይህንን ማሟላት የሚችል የኃይማኖት መጽሐፍም በዓለም ላይ ፈጽሞ የለም:: በማንኛ □ም ቱቴጁ ላጁ ቀዓተኛ የሆነ □እግዚአብሔር ፈቃዶችና፣ ፍላጕቶች የሚገኙት በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ብቻ ነው::

7. የመጽሐፍ ቅዱስ ዋነኛ □ብዓ (grand theme) ቴታ ኢየሱስ ብቻ ነው:: ከመጽሐፉ መጁመሪጸ እስከ መጨረሻ ድረስ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ዋናው ገፀባሕርይ እና መጽሐፉ ሊገልጠው የፈለገው ማንነት ነው:: ሰው መጽሐፉን አንብቦ ወደ ኢየሱስ ካልመጣ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናቱ ግቡን አልመታም ማለት ነው:: (ዮሐ 5:39)

8. የዓለምን ጅማሬ፣ ያሳለፈችውን ታሪክ፣ አሁን እያሳለፈች ያለውን ሁኔታ ገና ሊመ□ ያለውን የዓለምን □ሪክ፣ የዓለምን ፍፃሜ፣ የሚመጣውን አዲስ ሰማይና ምድር መግለጥ የቻለ መ□ሐአም መ□ሐአ ቅዐስ ብቻ ነው:: (ኤፌ 1:9)

3. <u>የመጽሐፍ ቅዱስ ዋነኛ ዓላማዎች</u>

1. ሰዎች ወደእግዚአብሔር የሚቀርቡበትንና፣ የሚታረቁበትን፣ የሚድኑበትን መንገድ ማሳየት (ዮሐ 14:6 ዕብ 7:25)
2. ከእግዚአብሔር ጋር የታረቁ እነዚህ ደግሞ እንዴት ባለ ሥጋዊና መንፈሳዊ ኑሮ መኖር እንደሚገባቸው መመሪያና፣ ምክር መስጠት (2ጢሞ 3:14-17)

4. የመጽሐፍ ቅዱስ ጥቅሞች

መጽሐፍ ቅዱስ የትየለሌ የሌለው ጥቅሞችን ለሰዎች ልጆች ይሰጣል:: ግለሰቦችን፣ ሕብረተሰቦችን፣ አገራትን አስደናቂ ለውጦች እንዲያመጡ ያደረገ ታላቅ መጽሐፍ ነው:: ምክንያቱም ቃሉ ሕይወት ያለው (The living word) ***እና □ሚሠራ*** (Operative) **ስለሆነ ነው:: (ክብ 4:12)** ***የመጽሐፍ ቅዱስ ዕውቀት ከሚሰጠው መንፈሳዊና ሥጋዊ ጥቅሞች ጥቂቶቹ የሚከተሉት ናቸው::***

1. ***ከ□ግዚአብሔር ቱፅመኛ ለመ□ለት (1ቿዓ 1:23-25, ጸክ 1:18)***
2. ***በማንኛ□ም ቶቴጁ ላጁ □እግዚአብሔርን ፈቃድ ለማወቅ (ሐዋ 17:11)***
3. ***መንገዳችን እንዲከናወንልን (ኢያ 1:7-9, መዊ 1:2-3)***
4. ***□ግዚአብሔርን ደስ ለማሰኘት (1ሳሙ 15:22)***
5. ***ኃጢአትን በማድረግ እግዚአብሔርን ከመበደል ለመጠበቅ (መዊ119:11, □ሐ8:31-35)***
6. ***መንገዳችንን ለማንጻት (መዝ 119:9*** , 105)
7. ***□ልብ □ስ□ እና ሀሴት ለማፅኘት (መዝ 119 62, ኤር 15:16, ኢሳ 66:5)***
8. ***አስተዋይ ለመሆን (መዝ 119:97 -104, 130)***
9. ***□ግዚአብሔርን ለመፍራት እና ክብር ለመስጠት (ምሳ 2:1-5)***
10. ***በመንፈስ ቅዱስ ለመሞላት (ምሳ1:23 ,ሐዃ10:44)***
11. ***እንደ እግዚአብሔር ሀሳብ በመናለጁ ናሎ□ችን መልስ እንዲያገኝ (ምሳ15***:7,28:9,□ሐ15:7)
12. ***በአምላክ ፊት ለመታጠብና ለመንፃት (ኤፌ 5:26, □ሐ 15:3)***
13. ***ከሰዎች ወግና ሥርዓት ነፃ ለመውጣት (ማር 7:6-13, ማቴ 15:1-14)***
14. ***መንፈሳችንን እየመገብን በመንፈስ ለማደግ (ሉቃ 4:4 ,1ቿዓ 2:2 ,ክብ 5:12-14)***
15. ***በሕጁ□ታችን በማገጥሙን መከራና ፈተና ጊዜ በፅናት ለመቆም እና ታላቅን አወዳደቅ ላለመውደቅ (ማቴ 7:24-27)***
16. ***ቴጸብሎስን ለመዋጋት እና ለማሸነፍ (ማቴ4:1-11 ኤፌ 6:17)***
17. ***ከስህተት ለመጠበቅ (ማቴ 22:29)***
18. ***ከአገልጋዮች ስህተት ራስን ለመጠበቅ (1ነገ 13:1 -32, 2 ዜና 18:21)***
19. ***በ□ግዚአብሔር የተናቅን እንዳንሆን (1 ሳሙ 15:23)***
20. ***በ□ግዚአብሔር □ተቷላን እንዳንሆን እና በእርሱ ለመወደድ (ሆሴ 4:6)***
21. ***ከሚመጣው የ□ግዚአብሔር ፍርድ ለማምለጥ (2ነገ 22:8 -20, ምሳ 1:24-32)***
22. ***የተረጋጋ ሕይወት ለመምራት (ምሳ 1:33)***
23. ***ብፁዕ ለመባል ማለትም በእግዚአብሐር ፊት ምስጉን ለመሆን (ራዕ 1:3)***
24. ***ለሚጠይቁን ሁሉ መልስ ለመስጠት (1ጴጥ3:15, ምሳ 22:17-21)***
25. ***ሌሎች ብዙ ጥቅሞች (መዝ 19:7-11) □□ተ***

5. መጽሐፍ ቅዱስ የተጠራባቸው ስያሜዎች

1. **መጽሐፍ (መጻሕፍት)** /Scriptures/**ማር 15:28, ሉቃ 24 :27, □ሐ5 :39, ሮሜ15:4** "**መ□ሐኝ**" /The Scripture/ **የሚለው ቃል መጽሐፍ ቅዱስን ብቻ ለመግለፅ የሚያገለግል ቃል ሲሆን ለሌሎች መጽሐፍት አለመዋሉ መጽሐፍ ቅዱስን ልዩ ያደርቸዉል:: (□ሐ 10:35)**
2. **ብሉይ (አሮጌ) ኪዳንና አዲስ ኪዳን (2ቆሮ 3:6,14)**
3. **ኝተኛውና ኗለኛው ኪዳን (ክብ 8:7,** 13)
4. **ሕይወት ያላቸው /የእግዚአብሔር/ ቃላት (ሐዥ 7:38, ሮሜ3:2, ክብ 5:12)**
5. **የመንፈስ ሰይፍ (ኤፌ 6:17)**
6. **□እግዚአብሔር መጽሐፍ (ኢሳ 34:16)**
7. **□እግዚአብሔር ቃል (ቄላ 3:16, ማር7:13, ሮሜ 10:17)**
8. **በመዝሙር (119) ውስጥ ብቻ መጽሐፍ ቅዱስ ከ6 ባላነሱ የተለያዩ ስያሜዎች ተጠርቷል:: (ከመዝሙር (19) ጋር አነፃ□ር**

   1) ሕፅ 2) ምስክር 3) ትዕዛዝ 4) ሥርዓት 5) ቃል 6) አርት

ማስ□□ሻ፦ *አይሁድ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍትን ሲቷሩ በሦስት በመክፈል ሲሆን*

በምህነር ቃል "ታናክ" ይሏቸዋል::

ይህም ማለት □- ተውራት (ሕግ)

ና- ነቢም (ነቢያት)

□- ኬቱቢም (መዝሙራትና መጻሕፍት) ናቸው::

በአንድ ላይም ሲጠሯቸው በሕግ፣ በነቢያትና፣ በመዝሙራት መ□ሕፍት □ጸሉ ነበር፣ ቴ□ም የተጠቀመው በዚሁ አጠራር ነበር (ሉቃ 24:44, ቁ.27)

6. መጽሐፍ ቅዱስ የተመሰለባቸው ምሳሌዎች

1. **መብራት እና ብርሃን (መዝ 119:105)**

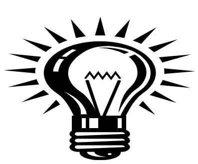

2. **ድንጋዩን የሚያ□ቅቅ መ□ሻ (ኤር 23:29)**

3. **ምግብ (ኤር 15:16, ኢ□** 23:12, **ኢ.መ.ት, ማቴ** 4:4, **ክብ** 5:14)

4. **ወተት (1ጴጥ 2:2)**

5. ማርና ወለላ (መዝ 119:103) (ራክ 10:9-10)

6. እሳት (ኤር 23:29)

7. □·□ (ኤፌ 5:26, □ሐ15:3)

8. መስተዃት (ያዕ 1:23-25)

9. ሰይፍ (ኤፌ 6:17)

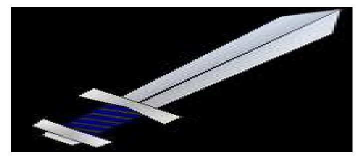

10. □ር (ሉቃ 8:5-15)

7. በመ□ሐአ ቅዐ ስ □·ስዓ □ተቶለቷ□· አጠቃላይ የሆነ የእግዚአብሔር ተደጋጋሚ ፍላጎት

1. እርሱ ብቻውን አምላካችን ለመሆን መፈለጉ፣
2. □ኛ □እርሱ ብቻ ሕዝብ እንድንሆን መ□ለቶ እና
3. በመፊ ረሻም እርሱ ራሱ በመካከላችን ለመኖር መፈለጉ ነው::
   "እኔ አምላካችሁ እሆናለሁ፣ እናንተም ሕዝቤ ትሆናላችሁ፣ እኔም በመካከላችሁ አድራለሁ::" (□ሌ 21:12, ራክ 21:3)

8. □መ□ሐአ ቅዐ ስ □ሪ□

1.1. የተፃፈበት ዘመን

መ□ሐአ ቅዐ ስ ተን□ ለማለቅ □□ጹ□· ቿ□ 1600 □መታት ያህል ይሆናል ይህም ማለት የመጀመሪያዎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች (የሕግ መጽሐፍት) መ□አ □ጹመሩት ከ.ክ.ል በፊት 1400-1500 ዓ.ዓ ገደማ ሲሆን የመጨረሻው የመፅሐፍ ቅዱስ ክፍል (የዮሐንስ ራዕይ) የተፃፈው ደግሞ ከ96-100 □ም. ባለ□· ቿ□ ውስጥ ነበረ:: ይህ ሁኔታ መጽሐፍ ቅዱስን ተፅፎ ለማለቅ □ፀ ፅ በ□ም ረዥም ዘመን የፈጀ ብቸኛው መጽሐፍ አድርጎ□ ል::

8.1.1. ብሉይ ኪዳን

ብሉይ ኪዳን:- መጻፍ የጀመረው ከክ.ል.በ ከ1400-1500 □.□. ባለው ጊዜ ውስጥ ሲሆን፣ የመጨረሻው የብሉይ ኪዳን ነቢይና ፀሐፊ ደግሞ ሚልኪያስ ነበረ:: ሚልኪያስ የትንቢቱን መጽሐፍ የፃፈው በ425 ቅድመ ክርስቶስ (ዓ.□) ሲሆን ከትንቢተ ሚልኪያስ በኋላ እግዚአብሔር በየትኛውም ነቢይ በኩል መልዕክትን አላመጣም፣ መጽሐፍም አላፃፈም ነበር:: ስለሆነም ከሚልኪያስ እስከ ክርስቶስ መምጣት ድረስ ያለው የ400 ዓመታት ጊ□ "**□ዌምታ ዘመን**" ተብሎ ጁ፧ራል::

8.1.2. □ዌምታ ዘመን (The Period of Silency)

ይህ ዘመን ነቢዩ ሚልኪያስ የመጨረሻውን የብሉይ ኪዳን መፅሐፍ ፅፎ ካጠናቀቀ በኋላ እስከምጥምቁ ዮሐንስ መነሳት ድረስ የነበረውን የ400 ዐመታት ጊዜ የሚያሳይ ነው በዚህ ዘመን □·ስዓ እግዚአብሔር ከቶ ለየትኛ□·ም ሰው ትንቢትን ወይም መጽሐፍን አልሰጠም:: ጁህ ዘመንም ከብሉይ ኪዳን ወደ አዲስ ኪዳን የመሸጋገሪያ ጊዜ ነበር::

ማስ□□ሻ:- 1. በካቶሊክ እና በኦርቶዶክስ አብያተ ክርስቲያናት እንደ መ□ሐፍ ቅዱስ ክፍል ከጊዜ በኋላ ተቀባይነት ያገኙት የአዋልድ (Deutrocanonical) መጽሐፍት መፃፍ የጀመሩት በዚህ የዝም□ ዘመን አጋማሽ ላይ በ200 ዓ.ዓ. ቅድመ ክርስቶስ ላይ ሲሆን ተ□ፈው ያለቁት ደግሞ ከ.ክ.ል በኋላ ከ100-200 □ም. ቱ□ማ ነበር:: ይህ የሚያሳየው መ□ሕአቱ እንደሌሎቹ መ□ሕፍት በእግዚአብሔር መንፈስ ምሪት ያልተፃፉና፣ እንዲሁም የብሉይ ኪዳን መ□ሕፍት ቢባሉም እንኳ በአዲስ ኪዳን ዘመንም የተፃፉ ስላሉባቸው የዘመናት እና □ታሪክ ግጭት ሊ□ዓ ሩ ችለዋል::

2. ኪዳን:- የሚለው ቃል ውል፣ ስምምነት የሚለውን ሐሳብ የሚገልጥ ሲሆን በግሪክ ቋንቋ ሁለት ዓይነት ኪዳኖች ይኖራሉ:: እነዚህም "ሱናቲኬ" በሁለት እኩልነት ባላቸው ወገኖች የሚፈጸም ኪዳን ሲሆን "ዳያቲኬ" □ፅሞ እኩል ባልሆኑ ሁለት ክፍሎች መካከል የሚደረግ ኪዳን ነው:: በመሆኑም የመጽሐፍ ቅዱስ ኪዳኖች "ዳያቲኬ" ናቸው::

8.1.3. አዲስ ኪዳን

የመጀመሪያዎቹ የአዲስ ኪዳን መፃሕፍት (የያዕቆብ መልዕክት እና ወደ ገላትያ ሰዎች) መፃፍ □ጁመሩት ከ45-50 □ም. ባለ□ ቴ□ □ስጥ ሲሆን የመጨረሻው የአዲስ ኪዳን መ□ሐአ □ዕሞ ከ96-100 □ም. ባለ□ ቴ□ □ስዓ ተ□ጠል።

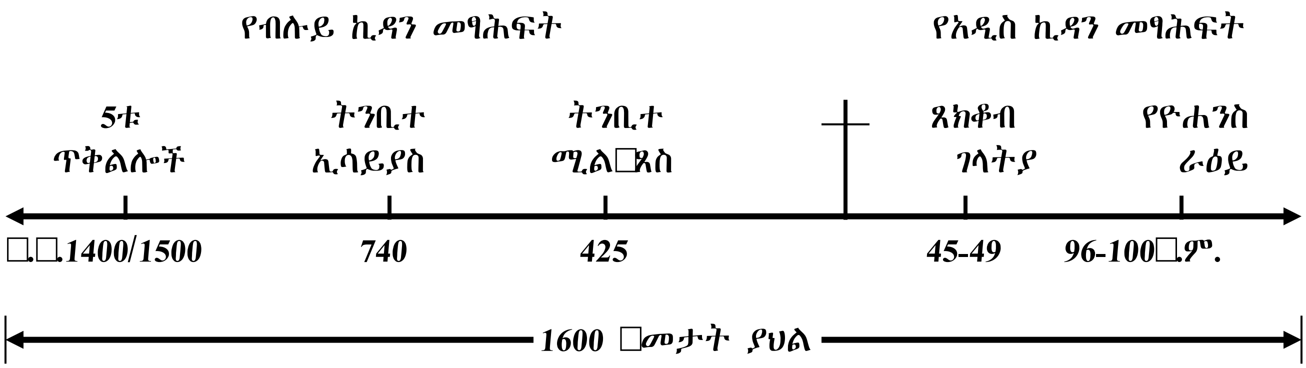

9. መ□ሐፍ ቅዱስን ለማጻፍ አምላክ የተጠቀመባቸው ሰዎች

□ዕ□አብሔር ይህን የእርሱን ሀሳብ የተሞላ መ□ሐፍ ቅዱስ ለማጻፍ ከ40 ያላነሱ ሰዎችን ተጠቅሟል። በአንዳንድ መጻሕፍት ላይ ከአንድ የሚበልጡ ፀሐፊዎች ተሳትፈዋል።

ለምሳሌ:- ሀ. □ቱዕም መ□ሐፍን ሙሴ ቢ□ፈውም የመጨረሻውን ክፍል ግን የፃፈው □ርሱ አይደለም (□ቴ 34:5-8)

ለ. መዝሙር መጽሐፍ ላይ የተሳተፉ ፀሐፊዎች (ከዳዊት ሌላ)
አሳፍ (73)፣ □ቆሬ ል□ች (84) ፣ ኤማን (88)፣ ኤታን (89)፣ ሙሴ (90)

ሐ. መ□ሐ□ ምሳሌ ላጁ የተሳተፉ (ከሰለሞን ሌላ)
አጉር (ምሳ 30)፣ ልሙኤል (ምሳ 31)

መ. ትንቢተ ኤርምያስ ላይ የተሳተፉ
ባሮክ (ኤር 36)

አምላክ መጽሐፍ ቅዱስን ለማፃፍ የተጠቀመባቸው ሰዎች በሙሉ □ፀዕ በ□ም በተራራቀ ዘመን እና ሁኔታ ውስጥ ይኖሩ የነበሩ እንዲሁም የተለያየ ዓይነት የኑሮ ደረጃ ላይ የነበሩና በዕውቀት ደረጃም ፈጽሞ ልዩነት የነበራቸው ነበሩ። ሆኖም ሁሉም በመንፈስ ቅዱስ እየተነዱ በመፃፋቸው ምክንያት አንድ ዓይነት ሀሳብና ግብ ያለውን መጽሐፍ ሊጽፉ ችለዋል። (2ጴጥ 1:21።)

1. **<u>የዘመን ልዩነት</u>**:- ለምሳሌ ያህል በመጀመሪያው ፀሐፊ በሙሴና በመጨረሻው ፀሐፊ በዮሐንስ መካከል ከ1600 ዓመታት ያላነሰ የዘመን ልዩነት ነበር:: ሁለቱ ሰዎች በነበሩባቸው ረዥም የዘመናት ርቀት የተነሳ የአመለካከት፣ የባህል፣ □□ለቲካ፣ □ኃይማኖት፣ የቴክኖሎጂ ሰፊ ልዩነት ቢኖርም ጽሁፎቻቸው ግን ፈጽሞ አንዱ ከአንዐ የተስማሙ ናቸው::

2. **<u>የኑሮ ደረጃ</u>**:- ዝቅተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ የነበሩ ሰዎችን ተጠቅሟል::
   ለምሳሌ:- አሞፅ - ላም ጠባቂና ወርካ ለቃሚ (አሞ 7:14)
   ጴጥሮስ እና ዮሐንስ - አሳ አጥማጅ የነበሩ (ማቴ 4:18-22)

   :- ከፍተኛ የኑሮ ደረጃ ላይ የነበሩትንም ሰዎች ተጠቅሟል
   ዳዊት - ንጉሥ
   ሰለሞን - ንጉሥ
   ሙሴ - መስፍን የነበረ::

3. **<u>የዕውቀት ደረጃ</u>:- □ፀፅ በ□ም □ተማሩ**
   ሙሴ የግብጽን ጥበብ ሁሉ የተማረ (ሐዋ 7:22)
   ጳውሎስ ከገማልያል የተማረ (ሐዋ 22:3)

   :- ጸልተማሩ ሰዎች
   ጴጥሮስና ዮሐንስ - (ሐዥ 4:13)

10. <u>መ□ሐአ ቅዐስ እንዴት ተፃፈ?</u>

10.1 <u>የጽሕፈት መሣርያዎች</u>

መ□ሐአ ቅዐስ □ሬ በእጃችን እንደምንይዘው ዓይነት ቅርጽ እና መልክ አልነበረውም:: ምክንያቱም መጽሐፍ ቅዱስ በተፃፈበት ዘመን እንደዛሬው ዓይነት የጽሕፈት መሣርያዎች (ወረቀት፣ ማተሚያ ማሽን ወዘተ...) አልነበሩምና ነው::

***<u>ማስ□□ሻ</u>*- ወረቀት ለመጀመሪያ ጊዜ የተሠራው ከክ.ል. በኋላ በ2ኛ መቶ ክፍለ ዘመን በቻይናዎች አማካይነት ሲሆን በኋላም በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአረቦችና በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን በአውሮ□ዎች ሊታወቅ ችሏል:: የጽህፈት ማሽን ደግሞ ለመጀመሪያ ጊዜ የተሠራው በ1450 ዓ.ም. በጀርመናዊው ጉተንበርግ አማካኝነት ነበር::*

በመሆኑም መጽሐፍ ቅዱስ መጀመሪያ የተፃፈው በዘመኑ በነበሩት ጥንታውያን የጽሕፈት መሳሪያዎች ነበር::

10.1.1 ብራና (Purchment) - እንደወረቀት የተጠቀሙበት ዋነኛ የጽሕፈት ዕቃ ብራና ነበር፡፡ ብራና ከፍየል፣ ከበግ ከመሳሰሉት እንስሳት ቆዳ የሚሠራ እንደወረቀት ለመፃአ ያነት የሚያገለግል ነው፡፡ መጽሐፉ ሰፊ ምንባብ የሚይዝ ከሆነ ብራናዎቹ ተቀጣጥለው ይሠፉና ጫፍና ጫፋቸው ላይ በሚደረጉት መጠቅለያዎች ይጠቀለላሉ፡፡ አብዛኛዎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች የተፃፉትም በብራና ላይ ነበር፡፡

ለምሳሌ፡- *- የሙሴ 5ቱ ጥቅልሎች (Pentateuch)*

- ትንቢተ ኢሳይያስ ወዘተ...

ጥን□ዊ□ □መ□ሐአ ዓቅልል

እንግዲህ መጽሐፍ ቅዱስ አሁን እጃችን ላይ እንደምናየው በዘመናዊ መልኩ አንድ ላይ ከመጠረዙ በፊት እያንዳቸው የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎች ለየብቻቸው የተጠቀለሉ ነበሩ፡፡ ማንበብ የሚፈልግም ሰው አንዱን ጥቅልል ብቻ አንስቶ በመተርተር ያነብና ከጨረሰም በኋላ ጠቅልሎ ማስቀመጥ ነበረበት፡፡

ለምሳሌ፡- *ቴታ ኢየሱስ በምኩራብ ሲያነብ ሉቃ 4፡16-20 ተመልከት*

ተፊ ማሪ፡- ክብ 10፡7 2ጢሞ 4፡13

10.1.2 ደንገል (Papyrus) - የደንቹል ተ□ል እንደብራናው ሁሉ ለጽሕፈት ሥራ የዋለ የወረቀት ዓይነት ነበር፡፡ በተለይ ደግሞ ትንንሽ ይዘት ያላቸው መልዕክቶችና ጽሁፎች የተፃፉት ከደንገል ተክል በሚዘጋጁት ወረቀቶች ላይ ነበር፡፡

ለምሳሌ፡- *የጴጥሮስ፣ የያዕቆብና የዮሐንስ መልዕክቶች ወዘተ... በደንገል ወረቀት ላይ ተ□□ኘል፡፡*

ማስ□□ሻ፡- *የደንገል ተክል በአገራችን ለታንኳ መስሪያነት ያገለግላል፡፡*

በእነዚህ የወረቀት ዓይነቶች ላይ ከቅጠላ ቅጠሎች፣ ከጥላሸት ወዘተ... ከመሳሰሉት ነገሮች በሚቀመሙ ቀለማት ከመቃ በተሰሩ ብዕሮች አማካይነት ይጽፉ ነበር፡፡

10.2 □መነአያ ቋንቋዎች

በዋነኛነት በመፃአያ ቋንቋነት ያገለገሉት የዕብራይስጥ (Hebrew) እና የግሪክ ቋንቋዎች ናቸው:: የብሉይ ኪዳን መ□ሕፍት የተፃፉት በዕብራይስጥ ቋንቋ ሲሆን የአዲስ ኪዳን መ□ሕፍት ደግሞ በዘመኑ የሳይንስና የፍልስፍና ቋንቋ በነበረው ግሪክ ነበር::

ማስ□□ሻ:- በአንዳንድ የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ውስጥ የተወሰኑ ጥቂት ቁጥሮች በአረማይክ ቋንቋ ተጽፈዋል::

10.3 ምዕራፍና ቁጥሮች

የመጽሐፍ ቅዱስ ፀሐፊዎች በመንፈስ እየተነዱ በሚጽፉበት ጊዜ ፈጽሞ ምዕራፍና ቁጥር አይጠቀሙም ነበር:: ስለዚህ መጽሐፋቸው ምንም ክፍልፋይ የሌለው ወጥ እና ተከታታይ ነበር:: በመሆኑም ጥቅስ መጥቀስ የፈለገ ሰው የመጽሐፉን ስም በመጓቀስ ብቻ "በእከሌ መ□ሐአ እንደተፃፈ" ጁላል እንጂ በዚህ ምዕራፍ እና ቁጥር ብሎ አይጠቅስም ነበር::

በኋላ ግን ቤተክርስቲያን ለአጠቃቀም ይመቻት ዘንድ በማሰብ ለመጀመሪያ ጊዜ በ1228 ዓ.ም. በእንግሊዝ አገር በምዕራፍ ብቻ ተከፈለ:: በዚህ ሁኔታ ከ300 ዓመታት በላይ በምዕራፍ ተከፍሎ የቆየ ሲሆን አጠቃቀሙ የበለጠ ቀላል ይሆን ዘንድ በ1551 ዓ.ም. በፈረንሳይ አገር በቁጥሮች ተከፋፈለ:: እንግዲህ ከዚያ ዘመን በፊት በ1500 ዓመታት በላይ የነበሩት ክርስቲያኖች ምዕራፍና ቁዓር □ሚባል ፈጽሞ አያውቁም ነበር ማለት ነው::

11. □መ□ሐአ ቅዐ ስ ቀኖና (Canonicity)

ቀኖና ከግሪኩ "ካኖን" የተወሰደ ቃል ሲሆን ትርጉሙ በዘመኑ ለመለኪያነት ወይም ለመስፈሪያነት እንደሜትር የሚጠቀሙበት ከሸንበቆ የሚሠራ በትር ነበር:: የመጽሐፍ ቅዐ ስ ቀኖና ስንል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያሉትን 66 መፃሕፍት በዚያን ዘመን ከነበሩ ብ□ መንፈሳዊ ከሚመስሉ መፃሕፍት ለመለየት የቤተክርስቲያን ዋኖችና የመጽሐፍ ቅዱስ ምሁራን (Scholars) የተጠቀሚቸውን መስፈርቶች ለማሳየት ነው::

1.1. የመጽሐፍ ቅዱስ ቀኖና ለምን አስፈለገ?

1. የሐሰት መ□ሐፍቶች እና መልዕክቶች በሰፊው እየተሰራጩ ስለመጡ አማኞች የራሳቸውን እውነተኛ የመጽሐፍት ክፍሎች ማወቅ ስለነበረባቸው
2. ሁሉም ትውልድ የተጠናቀቀና ፍጹም የሆነን የእግዚአብሔር ቃል እንዲያገኝ
3. በ□ሑአ □ስ□ረ እና በመንፈሳዊ ጉዳዮች ሁሉ ላይ ሙሉ ስልጣን ያለው (Authoritative) □እግዚአብሔር ቃል እንዲኖር በማስ□ለቶ
4. ጠላት መጽሐፍቶቹን ለማጥፋት በተደጋጋሚ □ንዲቃጠሉ ስላደረገ መጽሐፍቶቹን ሰብስቦ መጠበቅ አስፈላጊ ስለነበረ ነው::

ለምሳሌ:- ንጉሥ ዲዮቅልጥያኖስ ክርስትናን ለማጥፋት በሚል የተጠቀመው አንዱ ዘዴ የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍሎችን እየሰበሰብ ማቃጠል ነበር::

2.2. የመጽሐፍ ቅዱስ ቀኖና መስፈርቶች

ቤተክርስቲያን የመጽሐፍቱን ዓይነትና ብዛት ለመወሰን የተለያዩ መስፈርቶችን ተጠቅማለች::

1. **እስትንፋሰ እግዚአብሔር (Inspiration)**:- መ□ሐኝ በእግዚአብሔር መንፈስ ምሪት ለመነኘ፣ በጁ□ቱ፣ በ□ ብቷ በመል□□ቱ፣ በዓቅሙ □□ተ መረጽ ማፅኘት (2ጢዓ 1:21)
   ሀ. **□ስ□ዊ ምሥክርነት**:- በመ□ሐኝ □ስዓ □ሚቶኙትን ስለመጽሐፉ ምንነት፣ ስለፀሐፊው ማንነት የሚገልጹ መረጃዎችንና የእግዚአብሔርንና የነቢያቱን ምስክርነት መ□ለፅ (□ቱ 31:24-26, ኢያሱ 1:8, መሳ 3:4, ኤር 36, ነህ 8:1-8, ዳን 9:2, □ከ 7:12 የጳውሎስ መልዕክቶች በሙሉ, 2ጢዓ 3:15 □□ተ...)
   ለ. **□□ ዊ ምሥክርነት**:- የሥነ □ሁአ ጁ□ቱ፣ □ተንእኖውና የመለወጥ ብቃቱ፣ የትምህርት ጁ□ቱ ታላቅነትና ጥልቀት፣ የማያዳላው ሥልጣኑ፣ ወዘተ... (እስትንፋሰ እግዚአብሔር የሚለውን ተመልከት)
2. **የአዲስ ኪዳን ምስክርነት (Apostolicity)**:- ቄ□ ኢየሱስ ክርስቶስና ሐዋርያት በመረጃነት የጠቀሷቸውና ዕውቅና የሰጧቸው መጽሐፍት በመሉ ተቀባይነት አግኝተዋል::
3. **በአይሁድ ዘንድ ያላቸው ተቀባይነት**:- ለአዲስ ኪዳንመጻሕፍት የተቀመጡት መስፈርቶች እንዳሉ ሆነው በዋነኛነት ግን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት የተሰጡት ለአይሁድ እንደመሆኑ መጠን እነርሱ የተቀበሏቸውን መጻሕፍት ሁሉ መቀበል ግዴታ ነው:: በመሆኑም አምላክ ለእነርሱ በቀጥታ የሰጣቸውን እና በእነርሱም ዘንድ ተቀባይነት ያላቸው ዛሬ በ□ኛ መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያሉት ሰላሳ ዘጠኝ መጽሐፍት ናቸው::
4. **የመንፈሳዊ ተፅእኖው ብቃት (Recognition)**:- በተቷቃሚ□ ላጁ □ሚጸመ□□ የመንፈሳዊ ሕይወት በጎ ተፅዕኖ እና ለአማኙ የሚሠጠው ሁለንተናዊ አገልግሎት (ለሥጋ፣ መንፈስ፣ ነፍሱ) የሚሰጠው ጠቀሜታ 2ነገሥ 22:8 - 23:3, ነህ 8
5. **የተስማሚነት መስፈርት (Consistency)**:- በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ካሉት ሌሎች መጽሐፍት ጋር ያለምንም ተቃርኖ መስማማት መቻል አለባቸው::

3.3. □ቱለጸ□ □ሳኔዎች

ጥንታዊቷ ቤተክርስቲያን ተደበላልቀው የነበሩትን መጽሐፍቶች በማጣራት በአራት ከፋፈለቻቸው:: እነዚህም:-

1. ስምምነት ጸላቸው /Homologoumena/ እነዚህም አሁን በመደበኛ□ መ□ሐአ ቅዐስ ውስጥ ያሉትን በብዛት ያጠቃልላሉ
2. ስምምነት የሌላቸው /Antilegomena/ በጁ□ታቸው ከሌሎቹ መጽሐፍት ለየት ያሉ

3. የሐሰት □ሑፎች /Pseudepigrapha/ (የአዋልድ መጽሐፍት የሚለውን ተመልከት)

4. ትብቅ □ሑፎች /Apocrypha/ ናቸው:: (የአዋልድ መጽሐፍት የሚለውን ተመልከት)

በመሆኑም ጥንታውያን የቤተክርስቲያን አባቶች ዛሬ በኦርቶዶክስና በካቶሊክ ተቀባይነት ጸቶትን የአዋልድ መጽሐፍት አይቀበሏቸውም ነበር::

ለምሳሌ:- *አትናቴዎስ:- በ367 ዓ.ም. በፋሲካ በዓል የቡራኬ መልዕክቱ ሲጽፍ የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት 27 ብቻ መሆናቸውን ገፈ:: እንዲሁም የአዋልድን መጽሐፍት ፈጽሞ አልተቀበለም ነበር::*

አውሳብዮስ:- የአዋልድ መጽሐፍትን ፈጽሞ አይቀበልም::

በኋላ ግን በ393 በ "ሂ□" የተሰበሰበው ጉባኤ የአፖክሪፋን መጽሐፍት አጸደቃቸው:: በኋላም በ405 □ም. "ጀሮም" /Jerome/ መጽሐፍ ቅዱስን በላቲን ሲተረቶም "በ□□ □ማሱስ" ትዕዛዝ መጽሐፎቹን ጨምሯቸዋል:: ጥንታዊውን የእንግሊዝኛ ትርጉም "ኸጁ□ሊአ" ሲጽፍ ግን እነዚህን የአፖክሪፋ መጽሐፍት አስወጥቷቸዋል:: በመጨረሻም ካቶሊካዊት ቤተክርስቲያን በ"ትሬንት" ባደረገችው ተከ□□ጁ ስብሰባ (ከ1545-64) እና በ"ቫቲካን ጉባኤ" (1870) የአፖክሪፋን መጽሐፍት ተቀብላቸዋለች:: በኘሮቴስታንቶች በኩል ግን በ1647 በእንግሊዝ ዌስት ሚኒስቴር የእምነት መግለጫ ላይ ሁሉም ዓይነት የአዋልድ መጽሐፍት □ትቅ ተ□ርቶዥል::

12. የአዋልድ መጽሐፍት (Deutrocanonicals)

1.1. የአዋልድ መጽሐፍ ምንድናቸው?

በመ□በኛወ መጽሐፍ ቅዱስ ያሉት መጻሕፍት ብዛት 66 ሲሆን በካቶሊካዊትና በኦርቶዶክስ አብያተክርስቲያናት ደግሞ እንደመጽሐፍ ቅዐ ስ □አል ተ□ርቹ□ □ተፊ መሩ ሌሎች ጽሑፎች ናቸው:: ጌታ ኢየሱስ ፈጽሞ ከእነዚህ መጽሐፍት ጠቅሶ የማያውቅ ሲሆን ከላይ በተጠቀሱት ቤተእምነቶች ግን ተቀባይነትን አግኝተዋል::

የአዋልድ (Deutro Canonical) መጽሐፍት በዋነኛነት በሁለት የሚከፈሉ ናቸው

1. አፖክሪፋ (Apocrypha)
2. ሲ□ጻ□ፅራኛ (Pseudepigrapha) በመባል ጁ□□ቃሉ::

1. **<u>አፖክሪፋ (</u>Apocrypha<u>)</u>:- "ስ□ር" □ጁም "ትብቅ" ማለት ነው**:: ምናልባትም እንደመጽሐፍ ቅዱስ አካል በአብዛኛ□ ስለማጁታዩና አሁንም ግን ተጠብቀው ያሉ በመሆኑ የተሰጣቸው ስያሜ ነው:: የአፓክሪፋ መጽሐፍት 15 ያህል ሲሆኑ ሁሉም የተፃፉት በአይሁድ ፀሐፍት አማካኝነት ነው:: የተፃፉበትም ጊዜ ከ200 ቅድመ ክርስቶስ እስከ 100 □ም. ባለው ጊዜ ውስጥ ነበር:: ዋናዎቹ (Original) ጽሁፎች በዕብራይስጥ፣ አረማይክና ግሪክ ቋንቋዎች የተፃፉ ሲሆን እስከአሁንም ድረስ በግሪክ፣ በላቲን፣ በኢትዮጵያ፣ በግብጽ፣ በአረብ፣ በሶሪያና በአርመንያ ተጠብቀው አሉ:: መጽሐፍቶቹ በይዘታቸው በስድስት ይከፈላሉ:: በ250 ቅ.ክ. ወደ ግሪክ በተተረጐመው የብሉይ ኪዳን መጽሐፍ ቅዱስ ላይ ባይገቡም ቀስ በቀስ ግን በሌሎቹ ግልባጮች ላይ አንድ በአንድ □□ተፊ መሩ የመጡ ነበሩ:: ነገር ግን የብሉይ ኪዳን መጽሐፍት ከአምላክ በተሰጣቸው አይሁዶች ዘንድ ፈጽሞ እንደ መጽሐፍ ቅዱስ አካል ተደርገው አልተቆጠሩም::

የመጽሐፉ ይዘት		የመጽሐፉ ዓይነት (ስም)	የተፃፈበት ዘመን
ትምህር□ዊ	1	መ□ሐ□ ዓበብ	30 ቅ.□
	2	መ□ሐ□ ሲራ□	132 ቅ.□
ኃይማኖታዊ	3	ጦቢት	200 ቅ.□
□አቅር □ሪ□	4	ዮዲት	150 ቅ.□
□ሪካዊ	5	ክዋራ (1ኛ)	150 - 100 ቅ.□
	6	1ኛ መቃብያን	110 ቅ.□
	7	2ኛ መቃብያን	110 - 70 ቅ.□
ትንቢ□ዊ	8	ባሮ□	150 - 50 ቅ.□
	9	የኤርሚያስ መልዕክት	300 - 100 ቅ.□
	10	ክዋራ (2ኛ)	100 □ም.
ትረካ	11	ተረፈ አስቴር	140 - 130 ቅ.□
	12	ናሎተ ሠለስቱ □ቂቅ	2ኛ/1ኛ □/□ ቅ.□
	13	ሶስና	2ኛ/1ኛ □/□ ቅ.□
	14	ቤልና ድራጎኑ (ዳንኤል)	100 ቅ.□
	15	ፀሎተ ምናሴ	2ኛ/1ኛ □/□ ቅ.□

2. **<u>ሲ□ኦጸ □ፅራኛ (Pseudepigrapha)</u>:-** እነዚህ መጽሐፍት የሚታወቁበት ባህሪያቸው ደግሞ ፈጽሞ የፀሐፊዎቻቸው ማንነትና የተፃፉበትን ዘመን በቅጡ ማወቅ አለመቻሉ ነው:: ቢሆንም በጠቅላላ መልኩ ግን የተፃፉት ከ200 ቅ.ክ. እስከ 200 ዓ.ም. ባለው ጊዜ □ስዓ ነበር:: በአምስት ዓይነት ይዘት ይከፈላሉ:-

የመጽሐፉ ይዘት		የመጽሐፉ ዓይነት (ስም)
ትረካ	1	መጽሐፈ ኢዮቤልዩ
	2	የአርስጢያስ መልዕክት
	3	መጽሐፈ አዳም ወሔዋን
	4	የኢሳያስ ሰማዕትነት
ራክጄ	5	መጽሐፈ ሄኖክ
	6	የ12ቱ አባቶች ኪዳን
	7	ዜና ነቢያት እንስት
	8	መ□ሐ□ ሙሴ
	9	መ□ሐ□ ባሮ□
ትምህር□ዊ	10	መቃብያን (1ኛ)
	11	መቃብያን (2ኛ)
	12	የአሂቃር □ሪ□
ቅኔያዊ	13	መዝሙረ ሰሎሞን
	14	መዌሙር 151
□ሪካዊ	15	የሳዶቃውያን ሥራ

ምንም እንኳ እነዚህ መጽሐፍት በቀኖናዊ መጽሐፍት ውስጥ ባይካተቱና በአይሁድም ተቀባይነት የሌላቸው ቢሆኑም መጽሐፍቱ ግን በወቅቱ ብዙ ሥርጭት የነበራቸውና በአይሁዶችም በክርስቲያኖችም ዘንድ □ታወቁ ነበር፡፡ ለምሳሌ ያህል ይሁዳ በፃፈው መልዕክት ውስጥ ከመጽሐፈ ሄኖክ የተጠቀሱ ምንባቦችን እናገኛለን፡፡ ይሁዳ 9,14-15

2.2. <u>የአዋልድ መጽሐፍት ችግሮች</u>

1. **<u>የፀሐፊዎቹ ማንነት በውል አለመ□□ቅ</u>:-** ሌሎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ጽሁፎችን ማን እንደፃፋቸው ለማወቅ ብዙም አስቸጋሪ አይደሉም፡፡ የአዋልድ መጽሐፍት ግን ፈጽሞ ፀሐፊያቸው አይታወቅም፡፡ እንደውም ባለታሪኩ በሕይወት በሌለበት ዘመን የተፃፉት ጁበ□ሉ፡፡ <u>ለምሳሌ</u>:- ተረፈ ኤርምያስ፣ ተረፈ ዳንኤል
2. **<u>□መን አገላለጽ</u>-** በተለጁ □ፅሞ □ሲ□□□ግራፋ መጽሐፍት የተፃፉበትን ወቅት ማወቅ አዳጋች ነው፡፡ ከዚህም በተጨማሪ የአዋልድ መጽሐፍት በምንባቦቻቸው □ስዓ □ፎ□ ወይም የዘመናት አጠቃቀም ስህተት ይገኝባቸዋል፡፡ **<u>ለምሳሌ</u>:-** ኢ□ሱስ ሳጁ□ለት "የአብ ልጅ ኢየሱስ" ብሎ መግለጽ መጽሐፉ በነቢዩ በራሱ ሳይሆን ጌ□ ከተወለደ በኋላ ለመፃፉ ማረጋገጫ ነው፡፡ ተ.ኤር 11:46
3. **<u>□ታሪክ ግጭት</u>:-** የአዋልድ መጽሐፍትን ዕውቅና በመስጠት ከመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ብንጨምራቸው ከዋናው መጽሐፍ ጋር ብ□ □ታሪክ ግጭቶችን ይፈጥራሉ፡፡
   ለምሳሌ:- **በዋናው**:- ዳንኤል ፀሎት መፀለይ ባለማቆሙ በአንበሶች ጉድጓድ ተጣለ፡፡ (ት.ዳን 6)
   በአዋልድ:- ዳንኤል ዘንዶ በመግደሉ ጉድጓድ ተጣለ (ተ.ዳን 13:26)

   በዋናው:- ዳንኤል አንድ ቀን ብቻ በአንበሶች ጉድጓድ ሲያድር (ት.ዳን 6:17-23)
   በአዋልድ:-ዳንኤል ለሰባት ቀናት በአንበሶች ጉድጓድ □ስዓ ቆ□ (ተ.ዳን 13:39)
4. **<u>የአስተምህሮ</u>** <u>(Doctrine)</u> **<u>ግጭት:-</u>**
   በዋናው:-ገንዘብ መውደድ የጥፋት ሁሉ ስር ነው፡፡ ኑሮዬ ይበቃኛል... (1ጢሞ 6:8-10)
   በአዋልድ:- ገንዘብ በቃኝ አትበል (መ□. ሲራ□ 11:24, 5:1)

   በዋናው:- ጉልበት ሁሉ ለኢየሱስ ስም ይንበረከካል ... (ፃል 2:9-11)
   በአዋልድ:-ወደ ጫጉላ ቤት በገባህ ጊዜ የደቀቀ ዕጣን፣ ከዚህም ዓሳ፣ ከልቡ ከጉበቱ አምጥተህ አጢስበት፡፡ ያንን ጋኔኑ በሸተተ□ ፎ□ ጁሸሻል ለ□ለ□ለም አይመለስም (ጦቢት 6:16)
5. **<u>ግነት ይ□ጁበ□ል:-</u>** ሀ. የሰዎች ቁመት ሦስት ሺህ ክንድ ያክል ነበር፡፡ (ሄኖክ 2:12) ጁላል፡፡

   ☞ **(ሦስት ሺ ክንድ:- አንድ ሺ አምስት መቶ ሜትር ገደማ ወይም 1 ኪ.ሜ. ተኩል ያህል መሆኑን ልብ ይሏል፡፡)**

   ለ. አቤሜሌክ ለ66 ዓመታት ያህል እንቅልፍ ተኛ፡፡ (ተ.ኤ 9:1)

6. ሌሎች ልዩ ልዩ ስህተቶች:-

1. **በዋናው:-** *ዳዊት ቤተመቅደስ "□ሠራለሁ" ብሎ ሲጸለብ እግዚአብሔር ግን "አትሠራልኝም" ብሎ ከለከለው* (2ሳሙ 7:1-6, 1ዜና 28:3)
   በአዋልድ:-እግዚአብሔር ቤተመቅደስ "*ሥራ*" አለው ይላል (*ዕዝ ስቱኤል* 1:22-23)
2. **በዋናው:-** *አዳም በበለስ ቅጠል እርቃኑን ሸፈነ እንጂ የበላው የእውቀትን ዛፍ ነው* (□ኦ 2:17, □ኦ 3:7)
   በአዋልድ:- *አዳም የበላው የበለስ ዛፍ ነው* (*ዕዝ ስቱኤል* 1:7 *1መቃ* 27:15)
3. *ኢየሱስ ክርስቶስ "ኡርኤል" የሚባል መልአክ እንደሆነ ያለጥንቃቄ ተ□ጠል::* (*ክዊ ሱቱ* 3:15, 31, 38 - *ምክራአ* 4:1 *ተመልከት*)
4. *ይኸው መልአክ እንደ "እግዚአብሔር አብ" ሆኖም ተጽፏል* (*ክዊ ሱቱ* 5:1, 28, 29)
5. *ሥላሴ የሚለው ቃል የቤተክርስቲያን አባት በነበረው "ተርቱሊያን" ከክ.ል. በኋላ የተሰጠ ስጸሜ ቢሆንም የብሉይ መጽሐፍ ነው በተባለው በዚህ መጽሐፍ ቃሉ ተጽፏል* (*ክዊ ሱቱ* 4:5, *ዮዲት* 11:19, *ሲራ*3:22)
6. **በዋናው:-** በኢየሱስ ስም ስን□ልጁ *መልስ እናገኛለን::* (ዮሐ 14:13, 16:23)
   በአዋልድ:- *የሥጋ ጉስቁልና □ሎት እንዲሰማ ያደርጋል* (*ዕዝ ስቱኤል* 8:24)
7. *መልአክ ውሸት ሲናገር* (ጦቢት 5:11-12)
8. *ምጽዋት ታፀድቃለች* (ጦቢ.ት 14:11, ከሮሜ 4:4-6, ቶ 2:21 አስተያይ)
9. *የመቃብያን ፀሐፊ የመጽሐፍ ቅዱስ እውቀት አጠያያቂ ነው* (*1መቃ* 19:9, 14, 23:1-2)
10. "□ሐፊው ኢትዮጵያዊ ይሆንን?" (ሲራ 4:25, ሄኖ 21:31)
11. "እሳቱ የማይጠፋ ትሉ የማያንቀላፋ" የብሉይ ኪዳን ቃል ነውን? (ሲራ 7:17)
12. እውነት ፀሐፊው የብሉይ ኪዳን ዘመን ሰው ነውን? (ሲራ 24:1-34, ዓበብ 5:1-6)
13. ማርጸም፣ ቿዓሮስ፣ እግዚአብሔር አብ የሚለው ስያሜ በብሉይ ኪዳን ፈጽመ አይታወቁም:: ነገር ግን (ሲራ 24:10, 12, 28, በዓበብ 2:12-18 ተመልከት)
14. ንስር እና ሰው ሲነጋገሩ (ተ. ኤር 10:23-11:8)
15. ተዝካር በማውጣት ደህንነት (ሲራክ 7:33)
16. ለሙሴ የተሠጠው ጽላት ከድንጋይ የተሠራ ቢሆንም "ከዕንቁ" ተብሎ ተ□ጠል (ኩፋሌ 1:1, □ኗ 34:1, 2ቆሮ 3:7 አስተያይ)
17. እግዚአብሔር ከመላእክት ጋር ሲመካከር (ኩፋሌ 4:4, ከኢሳ 40:13-15 አስተያይ)
18. አዳም ሔዋንን በገነት ውስጥ እያለ አወቃት (ኩፋሌ 4:6, ከዘፍ 4:1 ጋር አስተያይ)
19. እንስሳት ሁሉ በአንድ ቋንቋ ይናገሩ ነበር ይላል (ኩፋ 5:2)
20. እሁድ በብሉይ ኪዳን እንዴት ተመረጠች? (ሄኖክ 16:3)
21. ታቦቷ እንደጠፋች ቀረች (ዕዝ.ቁቱ 9:21-23) ይህም በባቢሎናውያን ታቦቷ መማረኳንና መጥፋቷን የሚናገረው ክፍል ቤተክርስቲያኗ በልማድ ከምታስተምረው ታቦቷ "አክሱም መዓታለች" ከሚለው ትምህርት ጋር ይጋጫል::

በአጠቃላይ ይህንን በሚመሳስሉ ብዙ ስህተቶች የተሞላ ነው፣ ከዚህ ሁሉ በላይ ደግሞ ሌሎቹ መጽሐፍት ያሟሉትን የቀኖና መስፈርቶች ሊያሟሉ አልቻሉም:: የቀኖና መስፈርቶች የሚባሉትም:-

1. ሐዋርያዊ (ትንቢታዊ) መስፈርት (Apostolicity)
2. በአይሁድ እና በጥንቷ ቤተክርስቲያን ያላቸው ተቀባይነት
3. የተስማሚነት መስፈርት (Consistency)
4. ውስጣዊና ውጫዊ ምስክርነት (Inspiration)
5. በቤተክርስቲያን ላይ ያለው ተጽዕኖ (Recognition)

እንግዲህ የትኛውም የአዋልድ መጽሐፍ እነዚህን ፈተናዎች ማለፍ አይችልም::

□አል ፪

1. መ□ሐአ ቅ0 ስ አ□ም "□እግዚአብሔር ቃል" ነ□፦

መ□ሐአ ቅ0 ስ □እግዚአብሔር ቃል መሆኑን የሚደግፉ ሁለት ዓይነት ማረጋገጫዎች አሉ፡፡

1. □ስ□ዊ ማረፉቱ□ እና
2. ውጫዊ መረጋገጫ ናቸው፡፡

1.1 □ስ□ዊ ማረፉቱ□ ፡- የምንለው በመጽሐፍ ቅዱስ በራሱ ውስጥ የተመለከቱት እውነታዎች እና መጽሐፉ በራሱ የሚሰጣቸው ምስክርነቶች ናቸው፡፡

1.1.1 መ□ሐአ ቅ0 ስ ራሱ □እግዚአብሔር ቃል መሆኑን በብዙ መቶ በሚቆጠሩ የንባብ ክፍሎቹ ያረጋግጣል፡፡ ለምሳሌ ጸሀል ዘፍጥረት 1 እና 2 «እግዚአብሔርም ... አለ»

□ኡፅም 6:6 - 9 «እኔ ዛሬ አንተን የማዝዘውን ይህን ቃል»

ኢያሱ 1:8 «የዚህን ሕግ መጽሐፍ ... ብዬ አላዘዝሁምን?»

በመ□ሐአ ቅ0 ስ □ስዓ «እግዚአብሔርም አለ» «እግዚአብሔር እንዲህ ይላል» □ሚሉ ቃላት □ፀ ፅ በ□ም በመ□ፉቶም ተ□□ኽል፡፡ ጁህም የተናገረው ቃል ከራሱ አፍ በቀዓ ታ መውጣቱን ያሳጸል፡፡ ሌሎችም ጥቅሶች የመጽሐፍ ቅዱስን የእግዚአብሔርን ቃልነት ያረጋግጣሉ፡፡

2ሳሙ 22:31, መዌ 1:2, 12:6, ምሳ 30:5-6, ኢሳ 55:10, ኤር 15:16, ዳን 10:21, □ኑ 22:38, □ቴ 18:18-20, ኤር 1:9 23:16-22, ሕዌ 2:7

1.1.2 ቴታ ኢየሱስ ከብሉይ ኪዳን መጽሐፍት በመጥቀስ የእግዚአብሔር ቃልነቱን አረጋግጧል፡፡

በብሉይ ኪዳን ውስጥ የተፃፉትን ታሪኮች፣ ተአምራቶች፣ በመጥቀስ እውነተኛነታቸውን አረጋግጧል፡፡ **ለምሳሌ፡-**

- የፍጥረት ታሪክ በዘፍጥረት እንደተፃፈው መሆኑን (ማቴ 19:4)
- የአዳምና የሔዋንን ታሪክ እውነተኛነት (ማቴ 19:4-6)
- ስለአቤል (ማቴ 23:35)
- ስለሰይጣን (ሉቃ 11:18, ሕዌ 28:11-19)
- ስለኖህ (ማቴ 24:37,38)
- ስለዮናስ (ማቴ 12:39)
- ስለሎጥ ሚስት (ሉቃ 17:32) □□ተ ...

ኢየሱስ የብሉይ ኪዳን መጽሐፍትን በመጥቀሱና በርሱም ላይ የሚፈጸሙ ትንቢታዊ ጥቅሶች እውነተኛነት በማረጋገጡ የመጽሐፍቱን የእግዚአብሔር ቃልነት ይበልጥ አሳይቷል፡፡

1.1.3 ቀዓተኛ የሆነ የእግዚአብሔር ቃል በፀሐፊዎቹ ነቢያት በኩል ተላልፏል

እግዚአብሔር በተደጋጋሚ በነቢያት አፍ ውስጥ በማለፍ ተናግሯል:: እንዲሁም ራሱ እየነዳቸው ቃሉን ሳይጨምሩ ሳይቀንሱ □□ኘዉ::

ለምሳሌ:-*1ኛነገ 14:18, 16:12,34, 2ኛነገ 9:36, 14:25, ኤር 37:2, □ከ7:7,12*

በዚህም ምክንያት የነቢያቱን ቃል የማያከብር የእርሱን ቃል እንዳላከበረ ተጽፏል:: □ቴ *18:19, 1ሳሙ 10:8, 13:13-14, 15:3, 19, 23, 1ኛነገ 20:35, 36,* □□ተ... *1ቆሮ 11:23, 14:37, 1ቆሮ 7:12* (ጳውሎስ የራሱን ቃል ከጌታ ቃል ለይቶ አስቀም□ል) ከዚህም በተጨማሪ መጽሐፍ ቅዱስ ሰዎች በራሳቸው ለሰዎች የፃፉት ሳይሆን በእግዚአብሔር መንፈስ በመነዳት ቅዱሳን ሰዎች የፃፉት እንደሆነ ይናገራል:: *2ጴ 1:20, 21*

ስለሆነም በመጽሐፍ ቅዱስ እውነት ላይ የእግዚአብሔር እስትንፋስ ሊያርፍበት እና □እግዚአብሔር ቃልም መሆኑ ሊረጋገጥ ችሏል::

1.2 ውጫዊ ማረጋገጫዎች:- መ□ሐአ ቅዐስ □እግዚአብሔር ቃል መሆኑን በራሱ ብቻ የሚያስረግጥ ሳይሆን፣ ተጠራጣሪዎችን እንኳን ለማሳመን በሚችሉ ብዙ መረጃዎች የተሞላ ነው::

1.2.1 የመጽሐፍ ቅዱስ ተከታታይነት እና ወጥነት:- መ□ሐአ ቅዐስ ተን□ ለማለቅ □□ጹ□ ቲ□ □□ 1600 □መታት ያህል የሚጠጋ ነው:: እንግዲህ በዘፍጥረት ፀሐፊና በራዕይ ፀሐፊ መካከል ይህን ያህል የዘመን ርቀት አለ:: እንዲሁም አምላክ ቃሉን ለማፃፍ የተጠቀመባቸው ሰዎች የተለያየ የዕውቀት፣ የአኗኗር፣ የሥፍራ፣ ወዘተ ልዩነት ያላቸው ሲሆኑ ታዲያ በተለያየ ዘመናት ላይ የነበሩየማይተዋወቁ ሰዎች እንዴት ተከታታይነት ያለውና ወጥነት ያለው መጽሐፍት ሊፅፉ ቻሉ? ይህ ማንም ሊከራከረው ያልቻለና የተፃፈው በአንድ መንፈስ መሪነት ብቻ መሆኑን ያረጋገጠ እውነት ነው::

1.2.2 የመጽሐፍ ቅዱሳዊ መገለጥ ጥልቅነት:- መ□ሐአ ቅዐስ እውነትን በሙላትና በረቂቅነት የሚያሳየንን ያህል የሚያሳይ ሌላ መጽሐፍ በዓለም የለም:: ፀሐፊዎቹ ስለዘመናዊ ግኝቶች ምንም ዕውቀት ሳይኖራቸው የፃፏቸው ነገሮች ዛሬ በሳይንሳዊ ምርምሮች በከርሠ ምድር ቁፋሮዎች የበለጠ ሊረጋገጡ ችለዋል:: □እግዚአብሔርን ረቂቅ ሥራዎች፣ ዕቅድና ዓላማውን በመግለጥ እንዲሁም ትንቢታዊ ቃሎቹ ሲፈፀሙ በማየት የእግዚያአብሔር ቃልነቱን በቀላሉ ማረጋገጥ ይቻላል:: የምድርን ክብነት፣ የዝናብን ዑደት፣ የምድርን በሕዋ ላይ መንሳፈፍ ፣የድብ ኮከብ፣ (polar bear)፣ የተፈጥሮን ቅደም ተከተል፣ ምድር ቅርጸ አልባ እንደነበረች፣ በውኃ የተሸፈነች እንደነበር፣ ተክሎች የሕይወት ጅማሬ (The beginning of life on earth) መሆናቸውን ሌሎች የተፈጥሮ ጥበቦችን ወዘተ... ገና ከጅማሬው በጥንቱ ዘመን የተፃፈ ሲሆን ዛሬ እንደብርቅ ግኝት በሳይንሱ ዓለም ተረፉዕ ቷኘዉ::

1.2.3 □መ□ሐአ ቅ0 ስ ሉ□ላዊ ባህሪዱ:- የተገፈ ቃል የሆነው መጽሐፍ ቅዱስና ሕያው ሥጋ የሆነው ቃል ኢየሱስ ክርስቶስ በተመሳሳይ መልኩ ሥልጣናቸው ተገልጧል:: ይህም ማለት ሥጋ የሆነው ቃል በጽሑፍ የሰፈረውን ቃል መለኮታዊ ቃል እንደሆነና በመንፈሳዊ ነገሮች ሁሉ ላይ የመበየን ሥልጣን እንዲሁም ማንም ሊቃወመው የማይችል ሉዓላዊነት እንዳለው አመልክቷል::

1.2.4 የመጽሐፍ ቅዱስ የማያዳላው ሥልጣን:- መጽሐፍ ቅዱስ በማንኛ□ም □ሰ□ ልጅ ላይ በሥልጣን ይናገራል:: የሰውን ሁሉ ኃጥያተኝነት እና ደካማነት አጋልጧል:: በሰዎች ብዕር ቢፃፍም ከሰዎች ወደ ሰዎች ሳይሆን ከእግዚአብሔር ወደ ሰው የሆነ የሥልጣን ቃል ያስተላልፋል:: በነገሥታት ላይ በድሆች ላይ፣ በባለጠጎች፣ በመላዕክት ላይ በልዩ ፍጥረት ላይ የፍርድን ቃል የማሳለፍ ሥልጣን አለው::

1.2.5 የመጽሐፍ ቅዱስ ትምህርት ታላቅነት:- መጽሐፍ ቅዱስ ከሰው እውቀት በላይና ውጪ የሆኑትን ምስጢር ይገልጣል:: በማንኛ□ም ቶቴጁ ላጁ □ሚሰቷ□ ትምህርታዊ ገለጣ እጅግ በጣም ፍፁምና ትክክል ሲሆን ጊዜ የማይለዋውጠው፣ ቴክኖሎጂ የማይሽረውን እውቀት ይገልጣል:: ከዚህም የተነሳ ጥንታዊ መጽሐፍ ወይም ዘመናዊ መጽሐፍ ነው ለማለት ስለሚያስቸግር «ዘለዓለማዊ ቃል» ሊባል ችሏል::

1.2.6 በሥነፅሁፍ ይዘቱ:- በ□ህ ረቶት ሲታይ በእርግጥ በሰዎች በራሳቸው ችሎታ አለመፃፉን በፍጥነት ማወቅ ይቻላል:: በውስጡ የሚገኘው ይዘት ሁሉንም የስነፅሁፍ ዘርፎች ያካተተ ነው:: የታሪክ ዘገባዎች፣ ትንቢቶች፣ ቅኔዎች፣ ተውኔት፣ የጦርነት፣ የፍቅር ታሪኮችን የያዘ ነው:: ይህም በየትኛ□ም □እውቀት ደረጃ ላይ ያሉ ሰዎችን የመማረክ ኃይል እንዲኖረው አድርጎታል::

1.2.7 □መ□ሐአ ቅ0 ስ □መለ□ዓ ኃይልና የሕትመት ብዛት:- በዓለማችን የመጽሐፍ ቅዱስን ያህል ለተለያዩ ሕዝቦችና ቋንቋዎች የተተረጐመ መጽሐፍ የለም:: በሕትመትም ብዛት አንፃር ፈጽሞ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር የሚወዳደር አይገኝም:: ከዚህም በተጨማሪ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ባለው መልዕክትና፣ ትምህርት ሰዎች ሥር ነቀል የሆነ የሕይወትና የዓላማ ለውጥ ማምጣታቸው መጽሐፍ ቅ0 ስ □እግዚአብሔር መለኮታዊ ቃል ለመሆኑ ማስረጃ ነው:: ከቃሉም የተነሳ □ብ□ እልፍ ግለሰቦች እንዲሁም ሀገራት ታሪክ ተለውጧል:: ሰውን የማንፃት፣ የመቀደስ፣ የመለወጥ ችሎታው ያለጥርጥር የእግዚአብሔር ቃል ለመሆኑ ማስረጃ ነው::

2. መ□ሐአ ቅዐ ስ አናም "□እግዚአብሔር እስትንፋስ" ነው::

መ□ሐአ ቅዐ ስ እስትንፋሰ እግዚአብሔር ነው ስንል አምላክ ለመፃፍ የተጠቀመባቸውን ሰዎች አናም በሆነ ምሪት እንዲጽፉ ማድረጉን ለማሳየት ነው:: እስትንፋሰ እግዚአብሔር (Inspiration) የሚለው ቃል በግሪክ ቋንቋ Theopneustos ተብሎ የተፃፈው ሲሆን ትርጉሙም «አምላክ እፍ አለ» እንደማለት ነው ይህ በተፃፈበት የመጽሐፍ ቅዱስ ክፍል ውስጥ በተለያየ አተረጓጎም ተቀምጧል:: (2ኛ ጢሞ 3:16)

«□እግዚአብሔር መንፈስ ያለበት መጽሐፍ ... » (1954 ትርጉም)

«ቅዐ ስ መ□ሐአ በሙሉ በእግዚአብሔር መንፈስ መሪነት የተፃፈ ነው» (1980 ትርጉም)

«ቅዱሳት መጽሐፍት ሁሉ የእግዚአብሔር መንፈስ ያለባቸው ናቸው» (አ.መ.ት)

"All scripture is given by inspiration of God" (KJV)"

"Every part of scripture is God – breathed" (The Message)

በተለያዩ የአተረጓጎም ስልቶች ቢቀመጥም መሠረ□ዊ□ □"ቲዮኒውስቶስ" ሀሳብ ግን የመጽሐፍ ቅዱስ ጽሁፎች በሙሉ በእግዚአብሔር ተጽዕኖና ሙሉ ተሳትፎ የተፃፉ መሆናቸውን ለማሳየት ነው:: ከዚህም በተጨማሪ "መጽሐፍት ሁሉ" □ሚለ□ ቃል "graphe" የሚለው ሲሆን ይህም በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያሉትን መጽሐፍት ብቻ የሚገልጽ እንጂ ለሌሎች መንፈሳዊ ሕትመቶች (መጽሐፎች፣ መጽሔቶች ወዘተ...) የሚያገለግል አይደለም:: በዚሁ ጉዳይ ላይ የተለያዩ ንድፈ ሀሳቦች (theories) አሉ:: አምላክ ቅዱሳት መጽሐፍቱን ለማፃፍ ወይም የእርሱን እስትንፋስ የተጠቀመው በተለያየ መጠን እና ደረጃ ነው በሚሉ አመለካከቶች ላይ የተደገፉ ንድፈ ሀሳቦች ናቸው::

2.1 □እስትንፋሰ እግዚአብሔር አመለካከቶች (ንድፈ ሀሳቦች)

ለምሳሌ:- **1. የቃል/ምሉዕ ንድፈ ሀሳብ (Full inspiration of words)**

የመጀመሪያዎቹ የመጽሐፍ ቅዱስ ጸሑፎች በተፃፉበት ወቅት እግዚአብሔር ፀሐፊዎቹን በቃላት አመራረጥ ሳይቀር መርቷቸዋል ማለት ነው:: ይህም ያለ መንፈስ ምሪት የተፃፈ ክፍል የለም ለማለት ነው::

2. የቃል በቃል ንድፈ ሀሳብ (Mechanical and word inspiration)

አምላክ ቃሉን ያፃፋቸው ፀሐፊዎችን ምንም ተሳትፎ እንዳያደርጉ አድርጓል ስለዚህ የፀሐፊዎቹ ምንም ስሜት አልተፃፈም የሚል ነው:: ይህ ደግሞ የፀሐፊዎቹን ሐዘን፣ ደስ□፣ ቁ□ □□ተ... የማያካትት ንድፈ ሀሳብ ያደርገዋል::

3. ጽንሰ - ሀሳባዊ (Idealistic approach)

እግዚአብሔር ትክክለኛ ቃሎቹን ሳይሆን ለፀሐፊዎቹ የሰጣቸው ጽንሰ ሀሳቡን ብቻ ነውና የሰዎች ጽሑፍ ነው የሚል አመለካከት ሲሆን የመጽሐፍ ቅዱስ ባለቤት ሰዎች እንደሆኑ ጸስተምራል::

4. ከፊል □ስትንፋስ እግዚአብሔር (Partial inspiration)

ከመጽሐፍ ቅዱስ የተወሰኑ ክፍሎች ብቻ ናቸው በእግዚአብሔር መሪነት የተፃፉት የሚል ንድፈ ሀሳብ ነው።

5. አዲሱ ኦርቶዶክሲ (Neo-orthodoxy)

ካርል ባርት የተባለ ሰው ያቀረበው ንድፈ ሀሳብ ሲሆን መጽሐፍ ቅዱስ በሚፃፍበት ጊዜ የመለኮታዊ እስትንፋስ ድርሻ ቢኖርም መጽሐፉ ውስጥ ግን ስህተት ይገኝበታል የሚል ንድፈ ሀሳብ ነው።

6. ተፈጥሮአዊ እስትንፋስ (Natural Inspiration theory)

ከሁሉ የከፋና መጽሐፍ ቅዱስን እንደማንኛውም ተራ መጽሐፍ የሚቆጥር አስተምህሮ ነው።

2.2 □እስትንፋስ እግዚአብሔር ማረጋገጫዎች

2.2.1 የክርስቶስ ምስክርነት፡- መ□ሐአ ቅ0 ስ □እግዚአብሔር እስትንፋስ ለመሆኑ ዋናውን ማስረጃ የምናገኘው ከራሱ ከኢየሱስ ክርስቶስ ነው። ከሁሉም በላይ ደግሞ □ርሱ ከመጽሐፍት መጥቀሱና ማስተማሩ መጽሐፍት ያላቸውን ሥልጣን አረጋግጧል። በማቴ 5:18 መሠረት ከሕግ አንዲት ነጥብ እንኳ እንደማታልፍ በመናገር ቃሉ □እግዚአብሔር እስትንፋስ መሆኑን አስረድቷል። «አንዲት ነጥብ» ወይም ቃል አታልፍም በማለቱም እያንዳንዲቷ ቃል የአምላክ እስትንፋስ መሆኗን አጉልቷል።

በ□ሐ 10:35 መ□ሐኝ ሊሻር አይችልምና

በማቴ 1:22-23 የብሉይ ኪዳን ቃላት ሲፈጸሙ በማየት... ወዘተ በዚህ ምክንያት መጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ያሉ ጽሁፎች የሰው ፈጠራ ሳይሆኑ በመንፈስ በመነዳት መፃፋቸውን ማወቅ ይቻላል። 2 ጴጥ 1:21

2.2.2 የምንባቦች ምስክርነት፡- በ2ጢሞ 3:16 ላጁ በቀዓ ታ የመጽሐፍ ቅዱስ ቃላት ሁሉ □እግዚአብሔር እስትንፋስ (መንፈስ) እንዳለባቸው ተጽፏል። ይህም ቃላቶቹ ወይም የመጽሐፍ ቅዱስ ጽሑፎች በሙሉ እስትንፋሰ እግዚአብሔር እንዳለባቸው ጸረፉዕ□ል። እንዲሁም በ2ጴጥ 1:21 ላይ ሰዎች በምንም ሁኔታ በራሳቸው ተነሳሽነት ወይም ዕውቀት እንዳልፃፉትና ጽሁፎቹ በሙሉ የተፃፉት በእግዚአብሔር መንፈስ ተነድተው እንደሆነ ተጽፏል። ይህም ካመነዳትካ የሚለው ቃል ፀሐፊዎቹ የራሳቸውን ቀጥተኛ ሀሳብ ያለምንም ግፊት መፃፍ እንደማይችሉ ያሳያል። ከዚህም የተነሳ የመጀመሪያዎቹ (Original manuscripts) ጽሑፎች ፈጽሞ ስህተት የሌለባቸው ናቸው።

3. □መ□ሐአ ቅዐ ስ □ስ□ዊ ይዘትና አወቃቀር

አይሁድ የመጻሕፍት መምህራን 39ኙን የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት ለሦስት ይከፍሏቸዋል:: ይህንንም አከፋፈል ጌታ ራሱ በትምህርቱ ተጠቅሞበታል:: አይሁዶች ይህንን አከፋፈላቸውን በአጭሩ '**ታናክ**' ብለ□ ጁኗሩታል:: ይህም ማለት

1. □ - ተውራት (ሕጐች)
2. ና - ነቢም (ነቢያት)
3. □ - ኬቱቢም (መዝሙራትናመጻሕፍት) ማለት ነው:: ሉቃ 24:44

የሥነ መለኮት ምሁራን በበኩላቸው ደግሞ መ□ሕአ ቶቹ በውስጣቸው ካለው ይዘት በመነሳት ብሉይ ኪዳንን በአራት አዲስ ኪዳንንም በአራት ይዘቶች አዋቅረዋቸዋል::

ተ.ቁ.	የብሉይ ኪዳን መጻሕፍት አወቃቀር	ብዛት	□መ□ሕአ ቶቹ ዓይነት
1	የሕግ መፃሕፍት	5	ከኦሪት ዘፍጥረት እስከ ኦሪት ዘዳግም
2	□ታሪክ መፃሕፍት	12	ከመጽሐፈ ኢያሱ እስከ መ□ሐፈ አስቴር
3	የቅኔ መፃሕፍት	5	ከመጽሐፈ ኢዮብ እስከ መኃል□ መ□ልጁ
4	የትንቢት መፃሕፍት - ታላላቅ የትንቢት መፃሕፍት - ትንንሽ የትንቢት መፃሕፍት	 3 14	 ከትንቢተ ኢሳይያስ እስከ ትንቢት ሕዝቅኤል ከትንቢተ ዳንኤል እስከ ትንቢት ሚልክያስ
	ኗቅላላ	**39**	

	የአዲስ ኪዳን መጻሕፍት አወቃቀር	ብዛት	□መ□ሕአ ቶቹ ዓይነት
	የወንጌል መፃሕፍት	4	ከማቴዎስ ወንጌል እስከ ዮሐንስ ወንጌል
	□ሪ□	1	□ሐዋርያት ሥራ
	መልዕክቶች - የጳውሎስ መልዕክቶች - የዕብራውያን መልዕክት - ኗቅላላ መልክ□ቶች	 13 1 7	 ከሮሜ መልዕክት እስከ ፊልሞና መልዕክት የዕብራውያን መልዕክት ከ1ኛ ቿዓ ሮስ እስከ ይሁዳ መልዕክት
	ትንቢት	1	የዮሐንስ ራዕይ
	ኗቅላላ	**27**	
	ብሉይና አዲስ አጠቃላይ	**66**	

የብሉይ ኪዳን መፃሕፍት አወቃቀር በዝርዝር

ይዘት	ተ.ቁ.	የመጽሐፍት ሥም	ፃሐኝ□	የተፃፈበት ዘመን
□ሕፅ መፃሕፍት	1	ኦሪት ዘፍጥረት	ሙሴ	1500/1400 ቅድመ ክርስቶስ አካባቢ
	2	ኦሪት ዘፀአት		
	3	ኦሪት ዘሌዋውያን		
	4	ኦሪት ዘኑልቁ		
	5	ኦሪት ዘዳፅም		
□□ሪ□ መፃሕፍት	6	መጽሐፈ ኢያሱ	ኢያሱ	1440 ቅ.□
	7	መጽሐፈ መሳፍንት	ሳሙኤል	1000-721 ቅ.□
	8	መ□ሐ□ ሩት	ሳሙኤል	1000 ቅ.□
	9	መጽሐፈ ሳሙኤል ቀዳማዊ	የናታን ልጅ ዛቡድ ወይም ሳሙኤል	930-722 ቅ.□
	10	መጽሐፈ ሳሙኤል ካልዕ	የናታን ልጅ ዛቡድ ወይም ሳሙኤል	930-722 ቅ.□
	11	መጽሐፈ ነገሥት ቀዳማዊ	ኤርምያስ	560-538 ቅ.□
	12	መጽሐፈ ነገሥት ካልዕ	ኤርምያስ	560-538 ቅ.□
	13	መ□ሐ□ ዜናመዋዕል ቀዳማዊ	ክዌራ	450-400 ቅ.□
	14	መጽሐፈ ዜናመዋዕል ካልዕ	ክዌራ	450-400 ቅ.□
	15	መ□ሐ□ ክዌራ	ክዌራ	440 ቅ.□
	16	መጽሐፈ ነህምያ	ክዌራ	440 ቅ.□
	17	መጽሐፈ አስቴር	ምናልባት መር□□□ስ □ጁም ክዌራ	450-400 ቅ.□
የቅኔ መፃሕፍት	18	መጽሐፈ ኢዮብ	ምናልባት ሙሴ?	1440-440 ቅ.□
	19	መዌሙር	ዳዊት፣አሳፍ ቆሬያውያን፣ሙሴ፣ ሰሎሞን፣ኤታን	1000 ቅ.□
	20	መ□ሐ□ ምሳሌ	ሰሎሞን	971-931 ቅ.□
	21	መ□ሐ□ መ□ብብ	ሰሎሞን	971-931 ቅ.□
	22	መ□ል□ መ□ልጁ	ሰሎሞን	971-931 ቅ.□
የትንቢት መፃሕፍት	23	ትንቢተ ኢሳይያስ	ኢሳይያስ	740-681 ቅ.□
	24	ትንቢተ ኤርምያስ	ኤርምያስ/ባሮክ	627-575 ቅ.□
	25	ሰቆቃ□ ኤርምያስ	ኤርምያስ	586-575 ቅ.□
	26	ትንቢተ ሕዝቅኤል	ሕዝቅኤል	597-571 ቅ.□
	27	ትንቢተ ዳንኤል	ዳንኤል	605-536 ቅ.□
	28	ትንቢተ ሆሴዕ	ሆሴክ	760-723 ቅ.□
	29	ትንቢተ አሞጽ	አሞጽ	760-750 ቅ.□
	30	ትንቢተ ሚክያስ	ሚ□ጳስ	735-700 ቅ.□
	31	ትንቢተ ኢዩኤል	ኢዩኤል	835/500 ቅ.□
	32	ትንቢተ አብድዩ	አብድዩ	586 ቅ.□
	33	ትንቢተ ዮናስ	ዮናስ	785-750 ቅ.□
	34	ትንቢተ ናሆም	ናሆም	660-630 ቅ.□
	35	ትንቢተ ዕንባቆም	ዕንባቆም	605-598 ቅ.□
	36	ትንቢተ ሶፎንያስ	ሶፎንያስ	640-620 ቅ.□
	37	ትንቢተ ሐጌ	ሐጅ	520 ቅ.□
	38	ትንቢተ ዘካርያስ	□ክርጳስ	520-515 ቅ.□
	39	ትንቢተ ሚልክያስ	ሚል□ጳስ	433-420 ቅ.□

የአዲስ ኪዳን መነሕፍት አወቃቀር በዝርዝር

ይዘት		ተ.ቁ.	የመጽሐፍት ሥም	ፃሐኝ□	የተፃፈበት ዘመን
□ወንጌል መፃሕፍት		1	የማቴዎስ ወንጌል	ማቴዎስ	70-80 □.ም.
		2	የማርቆስ ወንጌል	ማርቆስ	65 □.ም.
		3	የሉቃስ ወንጌል	ሉቃስ	70-85 □.ም.
		4	የዮሐንስ ወንጌል	ዮሐንስ	90-100 □.ም.
□ሪ□		5	የሐዋርያት ሥራ	ሉቃስ	70-85 □.ም.
የመልዕክት መፃሕፍት	□ጳ□ሎስ መልዕክት	6	ወደ ሮሜ ሰዎች	ጳ□ሎስ	55-56 □.ም.
		7	ወደ ቆሮንቶስ ሰዎች 1ኛ	ጳ□ሎስ	54 □.ም.
		8	ወደ ቆሮንቶስ ሰዎች 2ኛ	ጳ□ሎስ	55 □.ም.
		9	ወደ ገላትያ ሰዎች	ጳ□ሎስ	49-50 □.ም.
		10	ወደ ኤፌሶን ሰዎች	ጳ□ሎስ	60-62 □.ም.
		11	ወደ ፊልጵስዩስ ሰዎች	ጳ□ሎስ	60-62 □.ም.
		12	ወደ ቈላስይስ ሰዎች	ጳ□ሎስ	60-62 □.ም.
		13	ወደ ተሰሎንቄ ሰዎች 1ኛ	ጳ□ሎስ	50-51 □.ም.
		14	ወደ ተሰሎንቄ ሰዎች 2ኛ	ጳ□ሎስ	50-51 □.ም.
		15	ወደ ጢሞቴዎስ 1ኛ	ጳ□ሎስ	62-64 □.ም.
		16	ወደ ጢሞቴዎስ 2ኛ	ጳ□ሎስ	65-67 □.ም.
		17	ወደ ቲቶ	ጳ□ሎስ	62-64 □.ም.
		18	ወደ ፊልሞና	ጳ□ሎስ	60-62 □.ም.
		19	ወደ ዕብራውያን	ጳውሎስ ወይም አ□ሎስ ወይም በርናባስ	67-68 □.ም.
	አጠቃላይ የመልዕክት መፃሕፍት	20	የጴጥሮስ መልዕክት 1ኛ	ጴጥሮስ	62-64 □.ም.
		21	የጴጥሮስ መልዕክት 2ኛ	ጴጥሮስ	65-67 □.ም.
		22	የዮሐንስ መልዕክት 1ኛ	ዮሐንስ	90-100 □.ም.
		23	የዮሐንስ መልዕክት 2ኛ	ዮሐንስ	90-100 □.ም.
		24	የዮሐንስ መልዕክት 3ኛ	ዮሐንስ	90-100 □.ም.
		25	የያዕቆብ መልዕክት	ጸክቆብ (□ጌታወንድም)	48/62 □.ም.
		26	የይሁዳ መልዕክት	ጁሁቴ (□ጌታወንድም)	67-80 □.ም.
የትንቢት መ□ሐፍ		27	የዮሐንስ ራዕይ	ዮሐንስ	90-100 □.ም.

4. ስለመ□ሐአ ቅዐ ስ ጠቃሚ ነጥቦች

የመጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍት ብዛት 66
የምዕራፎች ብዛት 1,189
አጠቃላይ የቁጥሮች ብዛት 31,102
የተስፋ ቃሎች 1,260
የተለያዩ ትዕዛዛት 6,468
ረፀ ሙ □ሰ□ ስም ....ኢሳ 8:4 (13 ፊደላት)
ረፀ ሙ ቁዓ ር (Verse)**..አስቴር 8:9**
አጭሩ ቁዓ ር ....□ሐ 11:35
ብ□ ምክራአ ጸለ□ መ□ሐአ ....መዌሙር
ትንሹ መጽሐፍ ....3ኛ ዮሐንስ
ረፀ ም ምክራአ ....መዌሙር 119 (176 ቁጥሮች)
አንድ ምዕራፍ ብቻ ያላቸው 5 መጽሐፍት ....አብድዩ፣ፊልሞና፣2ኛና3ኛ□ሐንስ ይሁዳ
□እግዚአብሔር ስም የሌለባቸው መጽሐፍት ....አስቴርና መኃልየመኃልይ (ኢ.መ.ት)

- **ኢየሱስ ክርስቶስ ከ22 የብሉይ ኪዳን መጽሐፍቶች ጥቅሶችን በመውሰድ አስተምሯል::**
- **በማቴዎስ ወንጌል 19 ጊዜ፣ በማርቆስ ወንጌል 15 ጊዜ፣ በሉቃስ ወንጌል 25 ጊዜ፣ በዮሐንስ ወንጌል 11 ጊዜ ብሉይ ኪዳንን ጠቅሷል::**
- **የዕብራውያን መጽሐፍ 85 ዓይነት ምሳሌዎችንና ማብራሪያዎችን ይጠቀማል::**
- **የራዕይ መጽሐፍ 245 ምሳሌዎችን** (Figures) **ጁቷቅሳል::**

5. የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት መመሪያዎች

መጽሐፍ ቅዱስን ለማጥናት የሚፈልግ ሰው ሁሉ የሚከተሉትን አጠቃላይ መመሪያዎች በዓ ብቅ ሊጸ□ቅ ጸስ□ልቶቪ::

5.1 **የመጽሐፍ ቅዱስ ዋነኛ ዓላማ የአንባቢውን ፍላጎት ማርካት ሳይሆን የእግዚአብሔርን እውነትና መንፆት ብቻ ማሳየት እንደሆነ ማወቅ፣**

5.2 **መጽሐፍ ቅዱስን እጅግ በማክበር ለቃሉም ትሁት መሆን ያስፈልጋል:: ማናቸውንም የራስ ዕውቀት ወይም መረዳት በመጽሐፉ ቃል ብርሃንነት መለካት እንጂ ቃሉን በራሳችን መረዳት መለካት አይገባም::**

5.3 **መጽሐፉን እንደተፃፈ ማንበብ እንጂ ለገዛ ጥፋት ማጣመም፣ ከተፃፈው ማለፍ ወይም ቃሉን ለድርድር ማቅረብ ወዘተ በአምላክ ፍርድ እን□ሚጸ□ል ማ□ቅ ጸስ□ልፉል**

5.4 **ያለመንፈስ ቅዱስ እርዳታ መጽሐፍ ቅዱስን መተርጐም ስለማይቻል አንባቢው ጌ□ ኢየሱስን እንደግል አዳኙ አድርጐ በመቀበል መንፈስ ቅዱስን ማግኘት ይገባዋል::**

5.5 **ቃሉን ካጠኑ በኋላ በዘወትር ሕይወት ላይ በተግባር ማዋልና መለማመድ ጸስ□ልፉል::**

6. ልዩ ልዩ የመጽሐፍ ቅዱስ ጥናት ዘዴዎች

6.1 **መ□ሐአ ቅ0 ስ ማንበብ**፡- □መ□ሐኘን የተወሰነ ምንባብ ማንበብ፣ □ጁም ምክራአ፣ ወይም አንዱን ሙሉ መጽሐፍ ማንበብ ራዕ 1:3 ይህ የንባብ ልማድ ባለማቋረጥ፣ በ□ቿ□□፣ በተመስጦ እና በእምነት እንዲሁም በመንፈስ ቅዱስና በመታዘዝ ሊሆን ጁቶባኘል:: መዌ 1:3

6.2 **መጽሐፍ ቅዱስን መስማት**፡- ሌሎች መጽሐፍ ቅዱስን ሲያነቡ መስማት ለምሣሌ በምንባብ ክፍለጊዜዎች፣ በራዲ□፣ በተቀረፁ ካሴቶች ወዘተ... ሮሜ 10:17

6.3 **መጽሐፍ ቅዱስን በጥልቀት ማጥናት**፡- □መ□ሐአ ቅ0 ስ □አሎችን በጥልቀት በመመርመር ትርጉማቸውን ወይም መልዕክቶቻቸውን ለማፅኘት መሞከር ነው:: ሐዋ 17:11 ይህም ዘዴ በውስጡ ሦስት ነገሮችን ያካት□ል::

6.3.1 **ምልከ□ (Observation)**፡- በንባቡ ውስጥ ያሉትን ዋነኛ ነገሮች መለየት

- ✞ ዋነኛ□ ቶናባሕርጁ ማንነው?
- ✞ የተፈፀመው ዋነኛ ድርጊት ምንድነው?
- ✞ ትርቱቱ □ተ□ናመ□ በየትኛ□ ሥፍራነው?
- ✞ ትርቱቱ መቼ ተ□ናመ?
- ✞ ትርቱቱ ለምን ተ□ናመ?
- ✞ በምንባቡ (Passage) ውስጥ ያሉት አሳቦች እንዴት ይቆራኛሉ?

6.3.2 **ትርጓሜ (Interpretation)**፡- በአጠቃላይ የምንባቡ መልዕክት ምንድነው?

6.3.3 **ትግበራ (Application)**፡- በምንባቡ ውስጥ ያለውን መልዕክት ካገኙ በ□ላ በ□□ትር ሕጁ□ታችን ላጁ ተፈፃሚ ማድረግና መለማመድ:: ለምሳሌ የሚከተሉትን ጥያቄዎች በማንሳት ትግበራን ማዳበር ይቻላል::

- ✞ ስለእግዚአብሔር፣ ስለኢየሱስ ክርስቶስ፣ ስለመንፈስ ቅዱስ ምን ተማርኩ?
- ✞ በምንባቡ □ስዓ ጸቶኘሁት ልለማመደው የሚገባ ጥሩ ምሳሌ እና ላስ□ፅ□□ የሚገባኝ መጥፎ ልምምድ ምንድነው?
- ✞ ከምንባቡ ያገኘሁት በእግዚአብሔርና በሰው ፊት የተጣለብኝ ኃላፊነት ምንድነው?
- ✞ ካለኝ የክርስትና ልምምድ የሚበረ□□□ ዓሩ ጉኔ የቱ ነው
- ✞ በምንባቡ ውስጥ የተሰጠኝ የተስፋ ቃል ምንድነው?

6.4 **ጥቅሶች ማጥናት (Memorization)**፡- ጥቅሶችን በቃላችን እስክንይዛቸውና እስክንናገራቸው ድረስ ደጋግሞ ማጥናት::

6.5 **□መ□ሐአ ቅ0 ስ ተመስጦ (Meditation)**፡- ስናነብ፣ ስናጠና ወዘተ... ባቶኘናቸው መልዕክቶች ላይ በፀጥታ ማሰላሰል እና ቃሉን ማዋሃድ (መዝ 1:2, ኢያ 1:8)

<u>ማስ□□ሻ</u>:- *መጽሐፍ ቅዱስን ለማጥናት የሚፈልግ ሰው በተቻለ መጠን ለጥናት የሚሆኑ መርጃ መጽሐፍትን ማዘጋጀት ይኖርበ□ል::*

ለምሳሌ:- **የተለያዩ ትርጉም** *መጽሐፍ ቅዱሶች፣ □መ□ሐአ ቅዐ ስ መዌገበ ቃላት፣ ማብራሪያዎች* (Commentaries) **□□ተ...**

<u>የአዘጋጁ ጸሎት</u>:- *መጽሐፍ ቅዱስን* **እናስተውል ዘንድ አእምሮአችንን ጌታ አብዝቶ ይክፈተው (ሉቃ 24:44) አሜን::**

☞ ***ዳዊት ፋሲል***

ስ.ቁ. 0917804407

□.ሣ.ቁ. 67 ፀማ

E-mail – niguye2004@yahoo.com